

Sords i comunicació de masses. Anàlisi de la llei espanyola de la llengua de signes

Deafs and Mass Communication. An Analysis of the Symbols
Language Spanish Law

Jordi Serrat Manén

jordi.serrat@uvic.cat

Facultat d'Empresa i Comunicació

Universitat de Vic

Resum: *El 24 d'octubre del 2007 va entrar en vigor la Llei 27/2007 per la qual es reconeixen les llengües de signes espanyoles i es regulen els mitjans de suport a la comunicació oral de les persones sordes, amb discapacitat auditiva i sordcegues. El present estudi descriptiu, emmarcat per la relació dels sords amb els mitjans de comunicació de masses, posa de relleu com el legislador ha conciliat sensibilitats oposades.*

Abstract: *The 24th of October 2007 the new Symbols Language Spanish Law (Law 27/2007) for deaf people started to be applied. This research highlights the relation between deaf people and the media and demonstrates how the Parliament conciliate different sensibilities while it was debating the law.*

Paraules claus: Sords, comunicació de masses, llengua de signes, televisió.

Key words: Deaf people, mass communication, symbols languages, television.

Dades de l'autor: Llicenciat en Ciències de la Informació per la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i Diplomant en Estudis Avançats (DEA). Professor a la Universitat de Vic. Membre de Grup de Recerca Audiovisual i Textual (GRAVT) de la UVic especialitzat en temes d'accessibilitat als mitjans de comunicació. Ha treballat com a redactor en premsa escrita a *El Punt*, a *El Observador* i especialment a *l'Avui* durant catorze anys.

1. Introducció

Aquest article està basat en dos apartats d'un dels capítols teòrics del treball de recerca *Les televisions generalistes i la xarxa comunicativa dels sords que s'expressen en llengua de signes catalana en el context previ a l'arribada de la TDT* (Serrat, 2008) que l'autor va defensar el gener del 2008 a la Universitat Autònoma de Barcelona. Són dos els objectius bàsics:

- a). Analitzar la importància històrica de la Llei 27/2007 tant a Espanya com a Catalunya.
- b). Emmarcar l'anàlisi de la Llei 27/2007 amb alguns dels estudis més notoris que relacionen els sords i els mitjans de comunicació de masses així com aproximar-se a *l'estat de la qüestió* sobre el mateix tema.

Mentre que en els apartats 2 i 2.1 s'intenta respondre l'objectiu b d'aquest article, en els apartats 3 i 3.1 es procura respondre l'objectiu a. La metodologia seguida per fer l'anàlisi és de tipus qualitativa emprant fonts vives (entrevistes) i fonts documentals o bibliogràfiques. La intenció és analitzar el contingut de la llei i no la seva posada en marxa o les demores que s'estan produint en la seva aplicació.

Inspirat en la idea de *La imaginació sociològica* de Wright Mills (1992), el treball es proposa entendre l'entorn dels sords (àmbit específic) per relacionar-lo amb la Societat de la Informació (moment actual). I, fer-ho sempre intentant de combinar "una certa curiositat intel·lectual, una actitud alhora tufanera i múrria (...) amb una voluntat aferrissada de comprendre el món i el sentit que té tot plegat" (Mills, *op cit*: p.259). Per la mateixa raó, el treball parteix d'una formulació transparent i vol evitar "els bizantinismes", "els grans conceptes abstractes", "l'amanerament" o la "xerrameca" (Mills: p.272).

La formulació punt de partida és aquesta:

Els investigadors socials que aborden el tema de la sordesa es troben amb un ambient cada cop més propici per superar les divisions històriques que hi ha dins del col·lectiu dels sords. 'La llei espanyola de la llengua de signes' suposa un intent de conciliació.

2. Sords i comunicació de masses. Context general

El tema de la sordesa ha generat i genera molta literatura científica des de molts punts de vista socials i mèdics. En el camp de les teories de la comunicació com a disciplina científica, en canvi, es tracta d'un tema poc estudiat. Els estudis sobre sords i mitjans de comunicació solen ser de caire divulgatiu o reivindicatiu (sovint impulsats pels mateixos sords per demanar més televisió accessible) però no pretenen analitzar críticament els elements, processos i estructures de la comunicació dels sords ni fer una anàlisi a fons dels continguts informatius que perceben.

A diferència del que sí succeeix en la psicologia, la psiquiatria, la pedagogia, la lingüística, la traducció o la sociologia —que són camps del saber amb molts autors que han aprofundit en el comportament dels sords—, els teòrics del periodisme no s'han interessat gaire per veure com es comporten els sords davant dels mitjans de masses. L'estudi de les audiències, l'agenda *setting*, la producció de la notícia, els criteris de noticiabilitat o el concepte d'opinió pública són qüestions que solen estar tractades a partir de models que se sustenten en el consumidor d'informació estàndard, diguem-ne ordinari-general, i no en els membres d'un grup tan específic com el col·lectiu sord.

L'oblit dels comunicòlegs cap als sords és com a mínim sorprenent perquè si existeix un grup humà certament preocupat per la comunicació social és el grup dels sords. Cal recordar que pels sords l'accés a la informació de masses és molt més que una opció. És quelcom vital: representa un dels camins per sortir del seu aïllament crònic, per socialitzar-se i per participar de la cultura de masses. El sord queda marginat de la *realitat*. I si, com defensen tants assagistes de la comunicació, els mitjans construeixen la realitat (Tuchman, 1983), aquells usuaris potencials de la informació (com els sords) que massa vegades no poden participar d'aquesta *construcció mediàtica*, ¿on hem de situar-los? Ni que sigui per satisfer la curiositat científica, algú hauria de preguntar-se: ¿els sords viuen fora de la *realitat*?, ¿els hem expulsat de la

realitat oient? O més ben enfocat: ¿com s'ho fan ells per pal·liar aquest desavantatge i continuar dins del món *real* de tots?, ¿dins del món de la resta d'oïdors?

Els últims anys ha fet força fortuna el terme *accessibilitat mediàtica* especialment d'ençà del Congrés Europeu sobre Mitjans de Comunicació i Discapacitat i celebrat a Atenes el 2003 on es va emfatitzar que la informació és un dret per a tothom, que s'han de superar les barreres de comunicació que pateixen alguns grups desfavorits, respectar la diversitat humana i fomentar la integració social. Els participants van proclamar, entre altres coses, que els mitjans haurien d'evitar un tractament condescendent o ofensiu quan toquen temes relatius a les discapacitats i que haurien d'afavorir que les persones amb aquest tipus de problemàtiques apareguin amb normalitat en programes de tot tipus –des d'anuncis fins a espais de ficció– i no només per parlar de la seva diferència física, psíquica o sensorial.

Malgrat que en trobades així els periodistes també participen d'una inquietud a favor dels drets humans cada cop més general –també per a les persones amb discapacitat–, dins l'àmbit científic les aportacions sobre accessibilitat als mitjans provenen majoritàriament d'altres col·lectius professionals. Els tècnics en subtitulació, els dissenyadors, els informàtics que treballen amb les TICs, els psicòlegs, els educadors, els programadors televisius i sobretot els experts en traducció i interpretació estan fent, els últims anys, propostes interessants en un terreny que toca de ple la professió periodística.

És simptomàtic que un llibre amb un títol tan periodísticament suggerent com *Media for All* (Díaz Cintas; Orero; Remael, 2007), formi part d'una col·lecció científica dirigida a estudiosos de la traducció, o bé que el II Congrés d'Accessibilitat als Mitjans Audiovisuals per a persones amb discapacitat-*Amadis'07* fos organitzat (Jiménez; Rodríguez, 2008) per acadèmics especialistes en traducció i interpretació. No per periodistes. Si bé és veritat que es podrien trobar exemples que apuntessin en una altra direcció, és clar que els teòrics del periodisme avui no s'estan distingint per estudiar com les persones sordes es comporten davant dels mitjans de masses en la nova Societat de la Informació.

Aquesta desatenció pot respondre a la complexitat de l'objecte d'estudi o al fet que la hiperespecialització no interessa tant als comunicòlegs com l'anomenat *interès general*. El col·lectiu dels sords és certament heterogeni amb etiologies diverses. Tenen perfils ben diferents els sords de naixement o prelingüístics (que adquireixen la

dolença abans dels tres anys d'edat) d'aquelles persones que es tornen sordes després d'haver après a parlar o en edat adulta; tampoc s'assembla gens un sord pregon a un sord amb restes auditives o a un hipoacúsic; ni tampoc un sord que ha tingut una educació exclusivament oralista o basada en la lectura labial a un sord que es comunica habitualment en llengua de signes (LS), defensa l'anomenada *Causa Sorda* i se sent membre de la *Comunitat Sorda*.ⁱⁱ . Per no parlar dels sords monolingües amb implants coclears. O dels que porten implants coclears i, a més, dominen la comunicació signada.

Sigui com sigui, les principals recerques sobre la sordesa i sobre el món dels sords no sembla que vagin enfocades per escatir les preguntes plantejades en els paràgrafs inicials d'aquest capítol. L'educació dels nens sords, la detecció de la sordesa de manera precoç, els problemes d'adaptació que pateixen els nens sords, l'adquisició del llenguatge, el rol de les famílies en l'acceptació de la discapacitat auditiva són algunes de les línies d'investigació més prolífiques en una àrea d'estudi prou àmplia i bigarrada. Són línies per descomptat immensament més estudiades que no la relació dels sords amb els mitjans de masses.

La varietat de registres utilitzats dins la bibliografia especialitzada sobre sords (llibres tècnics, llibres de denúncia, llibres-testimoni, llibres didàctics, llibres sociològics, llibres històrics, biografies, manuals i evidentment monografies, estudis i llibres més acadèmics) fan que sigui complicadíssim resumir quin és l'estat de discussió dels teòrics. Encetat el segle XXI sembla indiscutible, però, que alguns títols estan fent mèrits per esdevenir clàssics (Sacks, 1996) (Lane, 1984, 2006), d'altres per consolidar el caràcter combatiu dins la Comunitat Sorda (Laborit, 1995), d'altres per aprofundir en el desenvolupament cognitiu dels sords menors (Marchesi, 1998) i d'altres estan ajudant a fixar les llengües de signes (vocabularis, gramàtiques o diccionaris) des de la seriositat de la filologia.

També fructifica material divers bibliogràfic (i/o audiovisual) produït amb rigor científic però concebut principalment com a recurs d'ajuda; per exemple tot el que edita a Catalunya el Centre d'Estudis de la Llengua de Signes de Catalunya-Illescat per ensenyar la LS als oïdors, o bé d'altres llibres que promouen diferents centres per a l'aprenentatge als sords de la lecto-escriptura o per donar més eines als logopedes i ensenyants que treballen amb alumnes amb discapacitat acústica. Així mateix, són significatius els volums que s'editen amb informació i protocols mèdics sobre pròtesis, audiòfons, implants coclears o intervencions clíniques relacionades amb la sordesa.

La proliferació d'obres sobre sords està resultant explosiva des de la dècada dels vuitanta i especialment des dels noranta. És bo fixar-se que, en les biblioteques, bases de dades i centres de referència, els títols més esmentats sobre els sords, la sordesa i tot el que l'envolta aquests conceptes són molt diversos. De vegades fins i tot contradictoris o polèmics entre sí.

Alguns autors destaquen per la seva recerca històrica sobre els sords des d'una visió antropològica (Plann, 2004), d'altres perquè aborden la sordesa des d'una mirada audioprotèsica (Calvo Prieto, 1999), d'altres pel seu punt de vista psicològic-sociològic (Moreno Rodríguez, 2002) i d'altres perquè ofereixen una perspectiva íntima dels sords en aspectes com l'expressió dels sentiments i els problemes per superar les barreres de comunicació (Pinedo Peydró, 1981). Un tema recurrent, com s'ha dit, gira sobre les habilitats lectores dels sords amb noves aportacions els últims anys (Valeria Herrera, 2003), (Gutiérrez Cáceres, 2004) o sobre les comunitats lingüístiques dels sords (Gras, 2006).

D'altra banda, en les revistes científiques amb més prestigi intel·lectual com el *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, l'*American Annals of the Deaf* o el *Sign Language Studies*, entre d'altres, s'hi publiquen regularment tota mena d'aportacions sobre els temes de la sordesa que interessin més els estudiosos socials (l'aprenentatge dels nens sords, l'adquisició del llenguatge escrit, les relacions familiars dels sords, les noves eines educatives, etc), o que tenen a veure amb les Comunitats Sordes (identitat, drets humans, cultura, llengua, arts dels sords, educació bilingüe etc.). Així mateix en el món acadèmic no hi falten els treballs que tenen la virtut d'aplegar en un mateix volum aspectes socials, psicològics, lingüístics, jurídics, històrics i educatius (Fernández-Viader; Pertusa, 2004).

Les temàtiques tractades pels experts se surten, igualment, de les qüestions que podrien semblar més tòpiques. Dins l'àmbit científic hi ha, per exemple, un interès creixent per investigar la relació de la sordesa i la música (Darrow, 2006), (Hash, 2003) encara que algú podria semblar-li, equivocadament, que els sords viuen completament allunyats del món musical. El mateix passa amb la poesia: els sords tenen la seva pròpia lírica i per això proliferen els títols de llibres sobre el vessant poètic de la llengua de signes. La sensibilitat poètica dels sords, que tan sovint es transmet de pares a fills, dóna molta importància al component visual de les mans (Taavila, 2008).

En els estudis sobre sords cal fer notar que, tot i les diferències metodològiques de com ha de ser l'educació dels nens sords, la comunitat científica accepta avui ja sense reserves que els llenguatges de signes constitueixen sistemes lingüístics altament estructurats amb una complexitat gramatical equiparable als llenguatges parlats (Stokoe, 1960). Dins del ric panorama general sobre temàtica sorda (tant de llibres impresos en format paper com de webs *on line*) hi són subjacents dues sensibilitats que divergeixen. Per una banda, existeix una postura més tolerant, d'acceptació i respecte cap a la llengua de signes com a instrument d'emancipació dels sords signants i, per altra part, existeix una postura que és més compassiva cap als sords per la seva deficiència sensorial però que, al mateix temps, aposta sense recels per les noves tecnologies mèdiques com a via per aconseguir la integració dels membres d'aquest col·lectiu.

Es tracta d'un enfrontament que des de finals del XIX ha existit en el món Occidental: el conflicte entre els defensors de la llengua de signes a ultrança i els oralistes monolingües. En el primer grup s'hi apleguen els usuaris i experts en les llengües de signes que han demostrat que aquests idiomes no són simples expressions mímiques o codis gestuals limitats sinó que són els vehicles naturals dels sords per fer aflorar el seu pensament i desenvolupar-lo. En el segon grup, per contra, s'hi veuen representats sobretot metges, logopedes, i ensenyants que han cregut —menystenint de vegades la llengua de signes—, en la comunicació oral i en les mesures audioprotèsiques com gairebé l'única via per la imbricació del sord a la societat oient.

Avui dia les posicions ja no són, ni de bon tros, tan extremes com a finals del segle XIX quan el 1880 els mestres oralistes oïdors van prohibir tots els usos de la llengua de signes en una polèmica resolució acordada en el II Congrés Internacional sobre la Instrucció dels Sordsmuts celebrat a Milà. Avui dia ni tot és blanc ni tot és negre. Hi ha més grisos i matisos que atenuen els radicalismes heretats de la història. Si que perduren, però, els prejudicis fruit d'aquests dos enfocaments distints sobre com ha de ser l'ensenyament dels sords. Dues concepcions que anomenarem *Visió Clerc i Visió Bell* (Fernandez Viader; Serrat, 2005), en al·lusió a dos dels estudiosos històricament més destacats en temes de sordesa.ⁱⁱⁱ Tots dos dominaven la LS però la seva concepció de la vida dels sords i de la seva naturalesa era ben antagònica. Mentre Bell es resistia a acceptar que els sords poguessin assumir la sordesa, Clerc —que era sord— la veia com un fet natural que també pot tenir el seu vessant positiu. Adoptaven una actitud vital i espiritual ben diferent.

“El concepte que Laurent Clerc té de “Déu”, de “creació” i de “naturalesa” —un concepte humil, admiratiu, afable, sense ressentiment— pot ser que estigui arrelat en la seva consciència de si mateix i dels altres sords com a éssers diferents però, això no obstant, complets. Això contrasta notablement amb la fúria entre terrible i prometeica d’Alexander Graham Bell, que considera sempre la sordesa com una estafa, com una privació i com una tragèdia, i està constantment obsessionat amb la idea de “normalitzar” els sords, de “corregir” els errors de Déu i, en general, de “millorar” la naturalesa. Clerc advoca per la riquesa cultural, per la tolerància, per la diversitat. Bell advoca per la tecnologia, per l’enginyeria genètica, pels audiòfons, pels telèfons. Són dues actituds completament oposades, però totes dues tenen, indubtablement, un paper en el món.”
(Sacks, 1996: p. 179)

Actualment, però, no tot és tan absolut. Un exemple que il·lustra que les postures d’oralistes i sords signants no estan forçosament enfrontades podem descobrir-la en la mentalitat oberta que manté l’Associació de Pares de Nens Sords de Catalunya (Apansce), entitat que considera que la llengua de signes i els implants coclears no són eines que necessàriament estiguin renyides. L’explícit titular de portada “L’implant coclear: la llengua de signes suma” juntament amb la publicació d’un seguit de reportatges i d’una editorial en la revista de l’associació acrediten que vivim temps de menys visceralitats:

“La tecnologia auditiva, els audiòfons i els implants també milloren tècnicament i poc a poc va trobant el seu lloc. Entre tots sabem veure’n els avantatges i anem coneixent els límits. Ens permet ajustar expectatives, sovint molt bones, de vegades menors a les que semblava de primer cop d’ull. Però el que sí estem veient és que el contacte entre les famílies obre possibilitats als nens i moltes vegades veiem que els implants funcionen molt bé en nens petits i que la llengua de signes suma.” (Apansce, 2007: p. 3)

Encara resulta més eloqüent el titular d’un dels reportatges esmentats —titulat “Implant coclear + llengua de signes: una fórmula d’èxit”— en el qual Maria González, una mare oient filla de sords pregons, relata que té una filla sorda amb un implant i que al mateix temps la seva filla es comunica amb ella en llengua de signes. Els dos recursos li

permeten una comunicació molt més completa. La llengua signada li serveix a la seva filla de base per aprendre després la llengua parlada a mesura que aprèn a discriminar els sons. La conclusió d'un altre reportatge adjunt amb el mateix enfocament diu el següent:

“Els nens sords necessiten les ajudes tècniques, i entre aquestes l'implant coclear, perquè faciliten l'aprenentatge i poden facilitar-los la vida. Malgrat això, les ajudes tècniques canvien al llarg dels anys, cada nou model aporta noves funcions i deixa obsolet l'anterior i de vegades no funcionen. Cap ajuda tècnica ha estat suficient per aconseguir que un nen sord deixi de ser-ho. Per tant, creiem que pot ser aventurat deixar l'educació dels nostres fills a una sola carta. Observant i compartint el temps amb totes aquestes famílies i nens i nenes sords podem afirmar que l'implant coclear i la llengua de signes són compatibles. La llengua de signes suma. Als nens que van bé, la llengua de signes els ajuda. Als nens que tenen dificultats els és imprescindible.” (Leal, 2007: p. 11)

Segurament que aquesta certa conciliació que comença a notar-se entre usuaris de la LS i els oralistes monolingües és fruit també dels avantatges que comporta, com es veurà en el proper apartat d'aquest article, la Societat de la Informació. En un món globalitzat en xarxa, els missatges, avenços i punts de vista cada dia són més fàcils de compartir, vinguin d'on vinguin, i no queden estancats en nuclis reduïts o capelletes tancades. Tant les institucions mèdiques que tradicionalment subministraven la informació de forma vertical com les associacions de sords que funcionen de forma jeràrquica, probablement es troben avui que no poden controlar tots els canals d'accés a una informació que arriba de manera horitzontal a tota la població que busca compartir experiències.

Tot i amb això, l'animadversió cap als valors culturals que transmet la Comunitat Sorda no s'ha esborrat del tot i, tanmateix per això, la definició de *minoría ètnica* per descriure els sords ha estat objecte de crítiques duríssimes (Storch de Gracia, 2004). Tampoc han desaparegut les desconfiances de molts usuaris de la llengua de signes cap als implants coclears (Galván, 2007). Precisament, algunes enquestes fetes a la xarxa, de poca fiabilitat científica però que són un indicatiu de quin és el pensament dominant dins d'aquest grup, detecten el doble de sords signants que es mostren contraris a aquestes pròtesis que no que s'hi mostrin favorables (El mundo de los sordos, 2006).

Oralistes monolingües i signants comparteixen, és obvi, la reivindicació d'uns mitjans de comunicació accessibles. En aquest punt les coincidències són plenes en demanar la subtitulació total a la televisió i al cinema. Encara que bona part del sords són analfabets funcionals i tenen dificultats serioses per desxifrar el codi escrit, veuen en els subtítols un recurs indispensable per a l'aprenentatge de l'escriptura. Per aquesta raó, les recerques a favor d'una televisió a l'abast de tothom amb subtítols han permès aconseguir millores o si més no sensibilitzar els operadors televisius —Pardina Mundó (1999), CMT (2000), Centre Espanyol de Subtitulat (2004), i Pereira (2005)—, i que cada cop més, tant els operadors públics com els privats vagin prenent consciència de la importància de continuar avançant.

2.1 Sords i comunicació de masses. Recerca i Societat de la Informació

Malgrat tot el dit, la influència que reben els sords dels mitjans de comunicació sí que ha estat tractada per alguns teòrics —que normalment no són periodistes— amb treballs que confirmen l'alt consum televisiu que tenen les persones sense el sentit de l'oïda, a partir de dades que indiquen que el 98% dels sords miren la televisió cada dia (Díaz-Estébanez i altres, 1996: p.174).

Tot i tractar-se (aquest últim) d'un treball de camp centrat a Madrid, després d'entrevistar a 367 sords profunds prelocutius, els resultats es podrien extrapolar perfectament a altres ciutats com Barcelona i per extensió a tot Catalunya. Si més no i tenint present l'arrelament popular i l'impacte general creixent que té el mitjà televisiu en tota la societat (independentment del grup social o situació de cadascú), no hi ha motius per pensar que els sords catalans siguin una rara avis i que constitueixin un col·lectiu humà que no mira la televisió. Quasi el 75% dels sords tenen un consum televisiu d'una a cinc hores diàries (Díaz-Estébanez: p.70): d'aquest grup gairebé un 50% la miren d'una a tres hores diàries i un 24,3% de tres a cinc.

Una investigació més recent que l'anterior va comparar les necessitats informatives de les persones amb discapacitat auditiva a Espanya i Puerto Rico (Malavé, 2007). Es tracta d'una investigació acadèmica que va posar al descobert que a Espanya el 56% de les persones sordes no entenen, en la majoria dels casos, la publicitat televisiva i a Puerto Rico un 50%. Altres resultats obtinguts després d'enquestar a 100 persones sordes a Puerto Rico i 100 més a Madrid (tant oralistes com signants) indiquen que en l'estat nordamericà l'accés a l'actualitat és una mica millor. En concret, un 36% dels sords espanyols van contestar que se senten informats, mentre que el percentatge de porto-riquenys amb la mateixa resposta va ser d'un 42%.

En països com EUA o la Gran Bretanya existeix més tradició en recerca. Des de fa dècades han sorgit diversos treballs sobre la percepció dels sords de les notícies d'actualitat, sobre com la premsa reflecteix les problemàtiques de les persones amb alguna discapacitat o bé sobre l'ús de la llengua de signes a televisió: (Allsop; Kyle, 2008), (Stone, 2007), (Riley, 2005), (Haller, 1991), (Sternberg, 1963). La relació dels sords amb el periodisme és, així mateix, un tema que tampoc està esgotat en el terreny de l'assaig, i malgrat pugui sorprendre algú, en ocasions les persones sordes o amb deficiències auditives han aconseguit destacar com a informadors, reporters i cronistes (Thompson, 2008).

La televisió, igual que Internet, forma part de la quotidianitat dels sords. Els correus electrònics, el popular programa de missatgeria instantània Messenger, el *Camfrog* —que permet els xats per vídeo i per tant en llengua de signes—, les vídeotrucades, els telèfons mòbils d'última generació, la descàrrega de vídeos amb eines com el *YouTube* o totes les possibilitats que han obert al ciberespai els *webcams*, han revolucionat el món dels sords. A diferència dels invents audiovisuals del segle XX (ràdio i televisió) que sempre els han resultat totalment o parcialment inaccessibles, els nous instruments tecnològics de l'era digital trenquen moltes barreres comunicatives, entre altres raons perquè fan possible que l'usuari creï el seu menú a la carta i pugui informar-se seguint el camí que vulgui. I, només en el terreny estrictament visual (escriptura i imatges), aquest camí ja abasta un univers immens.

“Avui dia, tots els nens sords disposen de fax, Internet i Messenger a casa. És veritat que molts d'ells (els qui tenen mala lecto-escriptura) escriuen molt malament, ja que ho fan com si s'expressessin 'en indi'. Però així i tot fan servir les noves tecnologies. Tots les fan servir. És com els missatges de mòbil. Ara els sords escriuen i això ja és un gran canvi. Han passat de no necessitar l'escriptura a necessitar-la. Els sords progressen. El Messenger els va molt bé perquè els obliga a llegir i escriure.”^{iv}

El mateix conclouen diferents recerques; per exemple un treball realitzat per l'Institut Universitari d'Estudis Europeus (2002) que va ser impulsat pel Ministeri d'Afers Socials, o un altre estudi de la Fundació Vodafone España (2007):

“Els grans avenços experimentats els últims anys per les tecnologies de la informació i les comunicacions han suposat una vertadera revolució per a

la vida de les persones sordes, en allò que fa referència a la seva capacitat de comunicació i relació social. Així, els sords han passat de la utilització del telèfon fix, amb un recolzament personal incòmode per a tots els participants en la comunicació, a la disponibilitat de múltiples mitjans bastant accessibles que els doten d'una gran capacitat d'autonomia.” (Fundació Vodafone, 2007: p. 83)

Figura 1. Persones amb discapacitat i ús de les TIC

COL·LECTIU	ENQUESTATS	ÚS D'INTERNET
Discapacitat física	56	39,3 %
Discapacitat auditiva	52	46,2 %
Discapacitat psíquica	108	17,6 %
Discapacitat visual	85	25,9 %
Discapacitat oral	29	13,8 %
Gent gran	39	0 %
Mitjana estatal	<i>EGM. Acumulat gen-nov 2000</i>	15,2 %

Font: *Llibre verd de l'accessibilitat a Espanya*. Enquesta sobre l'ús de les noves tecnologies i serveis de telecomunicacions a les persones amb discapacitat i a la gent gran dins del projecte ACCEPLAN. (Institut Universitari d'Estudi Europeus, 2002: p.217)

La Figura 1 conté resultats extrapolats i la informació, com que correspon a l'any 2002, és ja caduca donada la velocitat vertiginosa amb què avancen els nous canvis, però sí serveix com a dada comparativa amb la situació actual, en la qual els sords són un grans usuaris de les TICs. L'estudi esmentat de la Fundació Vodafone (2007) (Figura 2) apunta, per exemple, que els sords són el col·lectiu *dependent* que més utilitza Internet (69,8%) i també el telèfon mòbil (98,4%) per la possibilitat que els ofereix d'enviar missatges de text .

Figura 2. Persones amb discapacitat i ús de les TIC

COL·LECTIU	ÚS TELEFON MÒBIL	ÚS D'INTERNET
Discapacitat física-motriu	89,4 %	66,8 %
Sords	98,4 %	69,8 %
Cecs	91,6 %	46,2 %
Persones grans	24,7 %	19 %

Font: Fundació Vodafone España. *Tic y dependencia Estudio de opinión*. Madrid: Vodafone, 2007. Treball quantitatiu basat en més de quatre-cents cinquanta persones dels col·lectius esmentats, el 14,1% sords. El treball quantitatiu va aprofundir en un estudi qualitatiu previ recolzat en les opinions 14 especialistes i de diverses entrevistes en profunditat entre els quals hi havia 3 sords. El treball es va fer entre l'abril i el juny del 2006.

La nova Societat de la Informació està millorant moltíssim la comunicació dels sords i reforçant la identitat de la Comunitat Sorda, malgrat que també existeixin alguns regards o pors pel perill que els sords prefereixin quedar-se a casa davant l'ordinador i no acudeixin a locals socials amb tanta freqüència com fan avui molts membres del moviment associatiu. Una temença que, d'altra banda, ja expressaven fa una dècada autors com Oliver Sacks quan començaven a proliferar els teletips i el fax:

“... els teletips també tenen un aspecte negatiu. Abans que fossin fàcilment accessibles, quinze anys enrere, els sords recorrien grans distàncies per poder-se reunir, anaven contínuament els uns a casa dels altres i acudien amb regularitat al club de sords local. Eren les úniques oportunitats de parlar amb altres sords; aquesta pràctica constant de visitar-se o de trobar-se als clubs establia uns vincles vitals que integraven la comunitat sorda en un conjunt físicament unit. Ara, amb els teletips (al Japó s'utilitzen faxes), els sords es visiten molt menys, els clubs es van quedant buits i ha anat sorgint un nou aspecte que no deixa de ser preocupant: és possible que els teletips (i els subtítols, i els programes de televisió per signes) donin als sords la sensació de compartir un mateix poble electrònic, però un poble electrònic no és com un de debò, i el descens de les visites i de les reunions als clubs no és una cosa fàcilment reversible” (Sacks, 1996: p. 182).

L'evolució que han viscut els sords ha estat gradual en consonància amb el camí imparabile que segueix la tècnica i que s'ha accelerat des de finals del segle XX. Així, en una primera fase els sords depenien dels seus familiars per poder parlar per telèfon, després van disposar d'un servei d'intermediació que els tradueix els missatges fins arribar a l'autonomia pràcticament total en la situació d'avui amb Internet o, per exemple, amb el telèfon mòbil model *BlackBerry* que permet enviar i rebre correus electrònics.

Figura 3. Evolució dels mitjans de comunicació utilitzats per les persones sordes.

Estadi 1	Telèfon fix
	Dependència familiar
Estadi 2	Fax
	Primera liberalització en poder comunicar-se mitjançant text
Estadi 3	Sistema d'intermediació
	Forta evolució en poder posar-se en contacte amb altres comunicants
Estadi 4	Mòbil
	Comunicació amb text individual des de qualsevol lloc
Estadi 5	Internet
	Messenger i webcam. Comunicació amb imatge i text

Font: Gràfic inspirat en el treball *Tic y dependència*. (Fundació Vodafone, 2007)

La importància de les noves tecnologies per impulsar la participació social dels sords va ser igualment un dels temes abordats en el XV Congrés Mundial de la Federació Mundial de Persones Sordes (WFD) celebrat a Madrid el juliol del 2007 amb intervencions de ponents com Antti Raike que també van ser recollides per la premsa general:

“Fa deu anys, si es trucava per telèfon o al timbre d’una casa d’un sord existien unes bombetes de diferents colors connectades a aquests aparells que s’encenien en cada cas, ja que aquesta era l’única manera que tenia un sord de detectar el so. Però en l’actualitat, els mòbils de tercera generació, Internet, els vídeotelèfons i els vídeoporters han afavorit bastant la integració social de les persones sordes. Antti Raike, cineasta i primera persona sorda que es va graduar a la Universitat de Helsinki, va destacar la importància de les noves tecnologies en àrees com l’educació, la cultura i la comunicació, i la capacitat per afavorir la participació social de les persones sordes’. En l’actualitat les persones joves es poden comunicar a

distància mitjançant correus electrònics, sms i la missatgeria instantània com el Messenger. Però, sens dubte, existeix un producte, en principi destinat per al col·lectiu sord que acabarà entrant també en el mercat oient, es tracta del telèfon amb text. Segons Raymond Kruyer, representant d'una empresa holandesa que es dedica a aquest tipus d'aparells, 'la telefonia silenciosa té el potencial de convertir-se en estàndard per a la comunicació amb text conversacional per al món sord i oïdor' (Sieteiglesias, 2007).^v

Els avenços informàtics possibiliten, per altra part, que tècnicament ja no sigui una quimera crear intèrprets virtuals a la televisió com el ninot dissenyat per la firma britànica Televirtual, que processa la parla i tradueix les paraules en signes, una experiència que alguns sords veuen com una deshumanització de la llengua de signes i d'altres l'aplaudeixen. Una altra millora fruit de la recerca feta en el terreny de la informàtica, poc coneguda per la població general, són els diccionaris en signes adaptats als telèfons mòbils que va posar en marxa el *Centre for Deaf Studies* de la Universitat de Bristol i que han copiat algunes companyies. O bé idees tan innovadores com el projecte ULISES (Utilització Lògica i Integrada del Sistema Europeu de Signes) que promou la Universitat Rei Joan Carles (Pérez-Ugena; Vizcaíno-Laorga, 2007) L'objectiu del projecte ULISES és desenvolupar un personatge virtual que faci d'intèrpret en llengua de signes en punts d'alt trànsit com aeroports, estacions de tren o d'autobús, centres comercials i estadis esportius sobretot per trametre avisos, per exemple retards en els vols d'un aeroport o emergències.

Val la pena apuntar, igualment, l'existència d'estudis jurídics que han posat de manifest, des de fa ja una dècada, com amb la legislació ordinària espanyola els sords ja podrien fer valer el dret a tenir una televisió accessible (Storch de Gracia, 1998). Igualment a través de nombroses ponències en congressos o de comunicacions en jornades i no tant en volums editats, altres teòrics s'han interessat per l'accessibilitat dels mitjans en general. En aquest sentit, és meritòria la feina del CESyA (Centre Espanyol de Subtitulat i Audiodescripció) per recopilar la literatura científica que s'està produint sobre cinema, televisió i productes audiovisuals subtitulats per a sords. Precisament en el terreny de la subtitulació és on s'han produït més avenços a Catalunya i a Espanya en accessibilitat per a sords tant per l'augment que hi ha hagut de programes subtitulats, com per l'aprovació, el setembre del 2003 per part d'Associació Espanyola de Normalització i Certificació (Aeonor) de la norma UNE 153010 *Subtitulat per a persones sordes i persones amb discapacitat auditiva. Subtitulat a través de teletext.*

En els estudis internacionals sobre sords i mitjans de comunicació cal seguir de prop la feina que realitzen organismes com el *Centre for Deaf Studies* de la Universitat de Bristol o el *Deaf Studies Research Unit* de la Universitat de Durham (ambdós britànics) amb algunes dades interessants. Per exemple, segons l'estudi *Sign on Europe* sobre la població sorda usuària de la llengua de signes a la Unió Europea, un 90% dels enquestats pensa que és possible que els informatius siguin accessibles amb presentadors sords que signin (Kyle; Allsop, 1997). Així mateix, sempre cal parar atenció a tot el que produeix intel·lectualment la Universitat Gallaudet de Washington, considerada com el centre de referència més important pels sords signants arreu del món.

3. La nova llei espanyola de la llengua de signes

El Congrés de Diputats va aprovar el 28 de juny del 2007 el Projecte de Llei pel qual es reconeixen les Llengües de Signes espanyoles ^{vi} i es regulen els mitjans de suport a la comunicació oral de les persones sordes, amb discapacitat auditiva i sordcegues. La nova llei —publicada al BOE el 24 d'octubre del 2007—, suposa la primera acció legislativa articulada de manera ambiciosa, general i no testimonial a favor dels drets comunicatius dels sords a tot Espanya i que, a més, és feta des d'una perspectiva no logocèntrica. Més enllà dels altres avenços impulsats o aconseguits tant a Catalunya com al conjunt de l'Estat, val la pena aturar-se en l'anàlisi d'aquesta llei pionera. És tanmateix la primera vegada que s'ha legislat sobre un tipus de comunicació que no funciona (o no solament) a través de les paraules dites o escrites.

És bo recordar que els signes dels sords també constitueixen elements lingüístics (Stokoe, 1960) en el sentit màxim i ple d'aquest significat. En conseqüència, les *llengües dels sords* no són considerades ni legalment ni científica llengües menors pel seu caràcter visual, espacial, facial o manual. Malgrat que els seus usuaris no dialoguin a través dels fonemes ni amb l'estructura característica de la parla, amb els signes trameten raonaments igual de rics i complexos. Fins i tot, alguns autors veuen que la llengua de signes és potencialment superior a la llengua oral ja que pot servir de vehicle d'expressió per antropoides (entre simis i homes, no només entre humans) com ho sostenen alguns experiments discutibles realitzats en ximpanzés i goril·les (Watzlawick, 1981: p.155-167).

Però el llegat cultural logocèntric que tots arrosseguem fa que sigui molt difícil de trencar d'un dia per l'altre l'associació inconscient d'idees que lliga el llenguatge

gairebé només amb la parla o la lletra impresa. La tendència a relacionar de manera exclusiva el raonament intel·lectual amb la paraula és quelcom que ha impregnat la majoria de la filosofia d'Occident i consegüentment la teologia cristiana tradicional. Les lleis que regulen les llengües de signes són útils, doncs, pel col·lectiu afectat però també per a la societat en general ja que haurien de servir-nos a tots, entre altres coses, per desterrar l'equívoc intel·lectual que descriu els humans com a sers que es caracteritzen per la seva facultat de paraula, quan és evident que una descripció així resulta com a mínim incompleta, inexacta i ofensiva. Així ho diu Emmanuelle Laborit, la primera actriu sorda que el 1993 va obtenir el premi Molière de revelació teatral:

"Les paraules són per mi una cosa rara des de la infantesa. Dic 'cosa rara' pel que van tenir d'estrany en un principi. ¿Què significaven aquells gestos de la gent que hi havia al meu voltant, amb les seves boques en forma de cercle o estirades fent diferents ganyotes, amb els llavis en posicions curioses? Jo 'notava' alguna cosa diferent quan es tractava d'un sentiment de còlera, de tristesa o d'alegria; però el mur invisible que em separava dels sons corresponents a aquesta mímica era, al mateix temps, de vidre transparent que de ciment. Em movia a un costat del mur. Els altres feien el mateix, des de l'altra banda. Quan intentava reproduir aquells gestos com un mico, no eren paraules sinó lletres visuals. De vegades, m'ensenyaven a pronunciar una paraula, o bé, una o dues síl·labes que s'assemblaven: 'pa-pa', 'ma-ma', 'ta-ta'. Els conceptes més senzills encara eren més misteriosos: ahir, demà, avui... El meu cervell funcionava en el present. ¿què significaven el futur i el passat?"

(Laborit, 1995: p.5).

La nova llei aborda la sordesa des d'un punt de vista integral i conciliador ja que vol fer compatibles tant els drets dels sords oralistes monolingües, com dels sords signants, com dels sordcecs, sense entrar en contradiccions ni polèmiques. Per a la Comunitat Sorda, espanyola i catalana, la llei va marcar una fita històrica després de gairebé dos anys de tramitació parlamentària.

Durant la gestació de la llei, però, els signants catalans van veure primer com es desinflaven les expectatives i van començar a tenir dubtes, incerteses i decepcions, ja que mentre avançava la negociació parlamentària, semblava que la llei només reconeixeria la Llengua de Signes Espanyola i no la Llengua de Signes Catalana.

Finalment, però, tots els sords van aplaudir la llei que va ser aprovada per unanimitat reconeixent tant la Llengua de Signes Espanyola com també la catalana.

La norma del govern Zapatero reconeix el dret als sords i a les seves famílies a triar el tipus d'educació i de forma de comunicació que desitgin. Es pretén facilitar a les persones sordes l'ús d'intèrprets en llengua de signes o bé mitjans de suport a la comunicació oral en àmbits com l'educació, la formació, la feina, la salut, la cultura, els esports, l'oci, els transports, les relacions amb les administracions, la participació política, els mitjans de comunicació, les telecomunicacions i la Societat de la Informació.

En el preàmbul de la llei no queda cap ombra de dubte de la importància de les llengües per aconseguir una participació real i efectiva dels ciutadans al sistema democràtic, i es recorda que tant l'ONU com les institucions europees validen que les llengües de signes són l'instrument natural dels sords que així les escullen per comunicar-se i per facilitar el seu accés a la comunicació i a l'educació. Així mateix, els principis generals que inspiren el text són el de la transversalitat, accessibilitat universal, llibertat d'elecció, no discriminació i normalització. Entre alguns dels aspectes concrets previstos en la llei hi figura el naixement del Centre Espanyol del Subtitulat i la Audiodescripció (CESyA) —ja operatiu des del novembre del 2005— i el Centre de Normalització Lingüística de la LSE.

En la fase de tramitació parlamentària, un dels principals punts de discussió de la llei va ser, com ja s'ha apuntat, sobre la conveniència d'incloure-hi o no un reconeixement explícit a la LSC. Les opinions giraven entre els qui defensaven aquesta necessitat, donada l'evidència que la LSC és una llengua diferenciada de la LSE, i aquells qui argüïen —potser com una excusa per no haver de parlar de la LSC— que no pertocava a l'administració de l'Estat entrar en una regulació que hauria de ser competència del govern català. Finalment el text que va ser aprovat —sigui per la pressió dels grups nacionalistes catalans o pel tarannà menys centralista del govern Zapatero en comparació amb governs anteriors—, reconeix la LSC amb tots els ets i uts “sense perjudici de la ulterior regulació legislativa i reglamentària que pugui correspondre a la Generalitat de Catalunya, en el desenvolupament de les seves competències”.

El malestar inicial va ser perquè en els primers esborranys del nou text legal i en el seu avantprojecte hi havia només un petit esment a la LSC com a llengua pròpia dels

sords catalans que opten per aquesta forma de comunicació, però tant el nom de la llei com les referències en el seu articulat estaven centrats de forma exclusiva en la LSE. ^{vii} Molt probablement, el Congrés de Diputats va acabar reconeixent la LSC perquè alguns experts van aportar arguments de pes en la Comissió de Treball i Afers Socials. La compareixença conjunta del president de la secció filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, Joan Martí, i del també membre de la mateixa secció de l'Institut d'Estudis Catalans i investigador de les LS Josep Quer va ser important per recordar amb autoritat científica que la LSC i la LSE són llengües distintes. I, no només són distintes, sinó que a Catalunya no hi ha bilingüisme LSC-LSE com si passa amb el català i el castellà parlats. Joan Martí va ser prou contundent quan va dir que el primer redactat de la llei partia d'una equivocació:

“En el projecte de llei es cau en realitat en l'error de fer un paral·lelisme improcedent amb les llengües orals. La llengua de signes espanyola i la catalana no conviuen a Catalunya en règim d'un bilingüisme comparable al del català i el castellà orals, malgrat els contactes amb els sords d'Espanya i la presència de la llengua de signes espanyola en els mitjans de comunicació d'àmbit estatal, sobretot en la televisió, gairebé exclusivament a la televisió.” (Corts Generals, 2006: p. 15-16)

Els arguments dels filòlegs catalans exposats davant dels diputats van basar-se en fets i exemples que acrediten que la diferència entre la LSE i la LSC no és objecte de discussió. Així ho certifiquen la Confederació Estatal de Persones Sordes (CNSE) i la Federació de Sords de Catalunya (Fesoca), a nivell espanyol i català a través de documents signats, però també la Universitat Gallaudet de Washington. En l'àmbit científic, s'han publicat nombrosos treballs sobre la LSC com a idioma distint de la LSE i el 2005 es va editar la primera gramàtica bàsica de la LSC que va estar avalada per l'Institut d'Estudis Catalans. Així mateix, l'*Ethnologue* —el catàleg que fa un inventari més extens de la pluralitat lingüística mundial— descriu la LSC com una llengua autòctona de Catalunya. A més, en l'àmbit de l'ensenyament, la LSC a Catalunya s'ensenyava com una assignatura a part de la LSE als estudiants que s'estan formant per ser intèrprets, i en l'àmbit de la recerca, les administracions públiques espanyoles i catalanes subvencionen investigacions sobre aspectes específics de la LSC. Sense oblidar, tampoc, l'argument que existeix una forta consciència dels mateixos usuaris de la LSC per defensar la seva llengua com ho prova que la plataforma *LSC, ara!* va presentar 55 esmenes als partits polítics catalans demanant-

los, entre altres coses, que ajudin aquest idioma i evitin que acabi sent engolit per la LSE:

“Considerem i demanem que sempre que en la llei es faci referència a la Llengua de Signes Espanyola s’esmenti a continuació la Llengua de Signes Catalana el mateix nombre de vegades. L’argument que és més important l’ús que el nom que se li doni podria portar a una situació d’assimilació i d’afebliment de la llengua, el nom de la qual s’ha omès.”
(Corts Generals, 2006: p. 9)

Malgrat tot i, com que també existeix la catalanofòbia o les sensibilitats que tenen al·lèrgia al catalanisme, aquest tema va suscitar, durant l’elaboració de la llei, comentaris de tot tipus. Alguns van veure una incoherència en el fet que els sords catalans reivindicuin la LSC i, en canvi, utilitzin poc la llengua escrita catalana en detriment del castellà (Pericay, 2006), oblidant que molts dels sords catalans que estan al capdavant del moviment associatiu han estat educats en llengua castellana i tenen conseqüentment fortes dificultats per expressar-se de manera correcta en català escrit. O oblidant, també, que tot i no ser el més habitual, algunes associacions de sords sí s’han distingit per la defensa del català. L’Associació Gironina de Sords va ser guardonada per aquest motiu el 18 juny del 2005 per part de l’Ateneu d’Acció Cultural (ADAC) de Girona.

D’altra banda, el lingüista Ángel Herrero Blanco, de la Universitat d’Alacant, va argumentar en el Parlament espanyol que el criteri per decidir què és una llengua sol tenir una base sentimental o política. Segons ell, en les LS no ha pesat tant “la maledicció babèlica” com en les llengües orals fins al punt que —va dir— un usuari de la LSE es pot acabar entenent amb un usuari de la LS hindupakistanesa sense intèrpret (Corts Generals, 2006). Tot plegat —que sorprèn una mica en comparació amb els discursos dels altres lingüistes—, va servir-li per minimitzar les diferències entre la LSC i la LSE. Però com que la realitat és sempre molt tossuda, Herrero no va negar l’existència de la LSC. Al contrari, va acabar admetent que la LSC no és cap invent que s’hagin tret de la màniga avui els nacionalistes:

“La varietat de llengua de signes, la llengua de signes que es fa servir a Catalunya en l’ensenyament, la que s’investiga, no és en efecte molt diferent de la llengua de signes que s’ensenya i que s’investiga a Madrid o en altres ciutats de l’Estat. La intel·ligibilitat de la llengua de signes

catalana per a un signant, per exemple, de Madrid s'ha valorat com a superior al 80 per cent. La coincidència lèxica d'ambdues llengües és superior al 70 per cent; 40 per cent amb la llengua de signes francesa; 20 per cent amb la llengua de signes americana. Com dic, el problema de reconèixer una llengua no és aquest. La consciència d'estar utilitzant aquesta varietat amb un esperit de fet normalitzador i la relació amb fets històrics com el caràcter pioner de les seves escoles públiques i de les seves associacions justifiquen, des del meu punt de vista, aquest sentiment històric de llengua que tenen les persones sordes de Catalunya i que només he advertit en la comunitat catalana. És un sentiment històric, no és un invent polític d'ara, no és un oportunisme polític; és un fenomen històric que no reconec en cap altra comunitat de l'Estat.” (Corts Generals, 2006: p. 38-39)

Un altre aspecte que va resultar controvertit del projecte de llei va tenir a veure amb l'anunciada creació del Centre Normalització Lingüística de la LSE que tindrà per objectiu investigar, fomentar, difondre aquesta llengua, així com vetllar pel seu bon ús. La CNSE va demanar que el moviment associatiu sord no quedés al marge de la gestió d'aquest centre. Al final, la solució adoptada ha estat que aquest centre estarà regit per un òrgan col·legiat de caràcter paritari entre representants de l'administració de l'Estat i les entitats representatives de la Comunitat Sorda espanyola.

En l'entorn proper al món del sords no tothom veu, o veia clar, que els dirigents sords hagin d'estar dins del Centre de Normalització Lingüística. La directora del programa de TVE *En Otras Palabras*, María José de Aristizábal, insinuava que hi havia el perill que la CNSE es volgués erigir com l'única autoritat que decideixi com han de parlar els sords signants i que no es respectés prou la tradició existent:

“A mi em preocupa que hi hagi algú que vulgui monopolitzar aquest centre. El centre de Normalització Lingüística ha de ser com la Real Acadèmia. M'agradaria que els que hi estiguin representats siguin realment investigadors i lingüistes ja que són els qui han de marcar les pautes. Les pautes no les ha de marcar un altre organisme. (...). A mi em fa por que hi hagi imposicions en aquest centre perquè jo he viscut durant molt de temps les imposicions que hi ha hagut dins la Comunitat Sorda, que té una estructura molt piramidal. El sords, en general, han viscut una mica sota la por. N'hi ha un que mana i la persona que mana dins dels sords és l'únic

que té la raó. Doncs no senyor! Qui mana també es pot equivocar! No perquè una persona ocupi un càrrec s'ha de combregar sempre amb tot allò que digui. No, no. No és això.”^{viii}

Una altra reclamació dels dirigents de la Federació de Sords de Catalunya (Fesoca) va ser que es tingui en compte la situació d'aquells professors de llengua de signes sords que, malgrat la seva competència, no tenen un estatus laboral estabilitzat, entre altres raons perquè les titulacions reconegudes per l'administració sobre aquest tipus d'ensenyaments són relativament recents. Per aquest motiu, el text acordat ha inclòs una disposició nova en la qual s'insta al govern a elaborar un estudi sobre els professionals de les llengües de signes i les titulacions necessàries per poder exercir.

La unanimitat política amb què finalment va tirar endavant el projecte consensuat no amaga, però, que la *Llei de la llengua de signes* hagi hagut d'afrontar moltes dissonàncies des que va iniciar-se la fase de consultes i durant tot el temps que va estar al Congrés per debatre'n les esmenes. Al llarg de tot el procés (2005-2007), entre els líders de la Comunitat Sorda hi havia una mescla estranya de sensacions: d'una banda, la clara consciència que el moment era important i que no es podia desapropiar l'oportunitat d'arribar a un gran acord polític; però, per altra part, la ferma determinació que tampoc podien afluixar en les seves reivindicacions ni acabar tolerant una llei coixa. Tractant-se d'un tema tan singular, difícilment cap govern tornarà a impulsar un canvi com aquest en les properes legislatures. Per tant, tot allò que no s'hagi fet bé ara costarà Déu i ajut de corregir en un futur immediat.

Entre els sords signants semblava que hi havia una consigna clara: calia estar a l'aguait per evitar que, en el seu desig d'aconterar tothom (oralistes, hipoacúsics, implantats) el Congrés acabés retallant algun dels seus drets bàsics. Per aquest motiu, ja van avisar del perill que la LS només aparegués reflectida a la llei com un sistema lingüístic i no com una llengua en el sentit complet i exacte de la paraula.

En la fase de consultes de la llei hi van participar la Conferència Sectorial d'Afers Socials, el Comitè Espanyol de Representants de Persones amb Discapacitat (Cermi)^{ix} i el Consell Nacional de la Discapacitat, entre d'altres. Els partits polítics van adonar-se aviat que una de les mancances que, d'entrada, tenia el primer redactat era que no hi quedaven prou recollides les especificitats de la sordceguesa, raó per la qual la llei té en la versió definitiva una altra disposició addicional nova que aborda aquesta qüestió. És, en aquest punt, on queda recollit el compromís del Ministeri de

Treball i Afers Socials de realitzar un estudi per determinar quants sordcecs viuen a Espanya, a quines zones geogràfiques i quines són les seves condicions de vida, a fi i efecte de determinar els centres de referència i els recursos necessaris per a aquest col·lectiu.

Probablement, amb l'ànim que hi apareguin perfectament reflectits tant els drets de tots els sords (sigui quines siguin les seves circumstàncies), com els drets dels sordcecs; el redactat final de la llei peca d'un excés de zel. El text legal gairebé mai es refereix als *sords*, o a *les persones amb discapacitat auditiva* o als *sordcecs* utilitzant alguns d'aquests conceptes en solitari. El legislador busca que ningú se senti exclòs ni ferit ni incòmode amb la terminologia emprada. Per exemple, un hipoacúsic podria sentir-se discriminat si fos titllat de sord, o un sord militant de l'anomenada Causa Sorda podria sentir-se molest si la llei només descrivís la seva sordesa en termes de discapacitat. La cura extrema del legislador que a tothora ajunta els tres conceptes (sords, discapacitats auditius i sordcecs) genera, però, alguns redactats estranys. Per exemple ¿com es podrà complir el punt de la llei que diu que els mitjans de comunicació han de ser accessibles als sordcecs a través de mitjans de suport a la comunicació oral? Tret d'aquesta qüestió, en general, però, el redactat de la llei és força aconseguit, directe i entenedor.

La concordança d'opinions que van assolir tots els grups polítics al Congrés després de moltes negociacions va fer possible que el projecte de llei tingués llum verda sense cap vot en contra ni abstenció. A l'hora de penjar-se medalles i repartir-se mèrits, tots els partits s'hi van apuntar ben d'hora. No van dubtar a autofelicitar-se i a lloar la contribució feta per reforçar l'Estat del benestar, elogis que la classe política va fer-se a si mateixa. Fins i tot dos anys abans d'arribar al consens, quan les coses no estaven ni de bon tros gens encarrilades, polítics de tots els colors ja prometien que recolzarien la llei i ho feien, sobretot, quan es dirigien als mitjans de comunicació específics de la Comunitat Sorda (Cicuéndez, 2005).

Les aportacions al text han estat prou plurals però és innegable que qui ha tingut la responsabilitat d'impulsar aquesta llei, per bé i per mal, ha estat el Ministeri d'Afers Socials d'un executiu del PSOE. Algú pot pensar que és normal que això passi durant un govern d'esquerres de signe socialdemòcrata; d'altres diran que sense la influència dels grups minoritaris no s'haurien pogut pactar les esmenes; d'altres subratllaran el paper constructiu de l'oposició i d'altres opinaran que lleis així es materialitzen, al capdavall, quan les democràcies estan prou madures —al marge de

si manen dretes o esquerres—, i si la societat civil sap acomplir el seu paper indispensable de veu de la consciència. Probablement, però, hi ha una raó de tant o més pes que les anteriors. Les lleis les fan persones. I, si al capdavant de les institucions, hi ha algú que coneix, per circumstàncies familiars la dura realitat quotidiana de les persones amb discapacitat, de ben segur que sempre hi posa més obstinació:

“La meva experiència personal m’ha ajudat a conèixer i comprendre millor la situació de les persones amb discapacitat i les seves famílies i, lògicament, ha suposat un estímul més a l’hora d’exercir aquest càrrec. De tota manera, més enllà d’experiències personals, el meu principal estímul (i el de tot el govern de José Luis Rodríguez Zapatero) és el d’ampliar els drets de ciutadania dels sectors menys afavorits de la societat, com les persones amb discapacitat i les seves famílies. D’aquesta convicció neixen projectes com el de la Llei de Dependència o la Llei de la llengua de signes i suport a la comunicació oral. (...) Com li deia, és obvi que les persones que vivim de prop la situació de les persones amb discapacitat podem tenir una sensibilitat especial davant els seus problemes i les seves demandes, però crec sincerament que la societat espanyola, gràcies en part a la tasca de les institucions i del moviment associatiu de les persones amb discapacitat, és plenament conscient dels problemes de les persones amb discapacitat i recolza activament la seva plena integració social i laboral.”^x

Un cop aprovada la llei va ser tramesa al Senat on la Comissió de Treball i Afers Socials va aprovar-la per unanimitat el quatre d’octubre del 2007. Inicialment, els grups parlamentaris del PP i del PNB van presentar-hi 16 esmenes per algunes qüestions menors de redactat, però al final van decidir retirar-les per no entrebancar ni demorar més la publicació d’una llei tants anys esperada pels sords.

3.1 La llei espanyola de la llengua de signes i la televisió

¿Com queda recollit el dret dels sords a una televisió accessible en la llei espanyola de la llengua de signes? Inconcussament, aquest és l’aspecte legal que interessa més d’anitzar en aquesta recerca des d’un punt de vista periodístic. Una lectura de l’article 14, que fa referència als mitjans de comunicació, a les telecomunicacions i a la Societat de la Informació és imprescindible en qualsevol anàlisi.

D'entrada, en tot el capítol II de la llei es pot fer una observació semàntica.^{xi} S'ha canviat el significat d'algunes paraules claus. En el primer esborrany de la llei es parlava de *garantir* als sords l'ús d'intèrprets en LS i en el text final aquesta paraula s'ha substituït per *promoure*. És evident que una cosa és *garantir* —que significa *assegurar la certesa*—, i una altra cosa ben diferent és *promoure* que —significa *impulsar un projecte o acció*— i que, per tant, resulta molt més inconcret. Probablement, el legislador ha optat per un verb genèric per no enganxar-se els dits amb una llei que després no podria complir per la falta de pressupost; tot i que com és sabut, quan hi ha voluntat política, els recursos econòmics poden acabar trobant-se gairebé sempre. Sigui com sigui, hi ha hagut una rebaixa en l'ambició que tenia inicialment el text.

L'article 14 detalla que els poders públics establiran les mesures necessàries per tal que la informació sigui accessible als sords. I ho detalla en sis punts: mitjans de comunicació socials, campanyes de publicitat institucionals, telecomunicacions, portals d'Internet públics, celebració de Congressos acadèmics amb finançament públic i missatges d'emergència. El punt sobre els missatges d'emergència (declaració d'estats d'alarma, d'excepció i setge, i missatges institucionals) no figurava en l'avantprojecte inicial. En el text definitiu, però, l'han afegit, cosa que la Comunitat Sorda valora positivament ja que, segurament, és el punt més important de tots. Sense aquest punt algú podria preguntar-se: ¿de què li serveix a un sord tenir un intèrpret en un simposi o en unes jornades científiques si, després, quan es produeix una catàstrofe cap autoritat l'avisava del perill que corre?

Pel que sembla, però, a l'hora de redactar la llei van pensar primer en els intèrprets dels Congressos que no en les situacions d'emergència. Tampoc és d'estranyar aquest canviament de les prioritats lògiques. Les opinions dels intèrprets quan els contracten en alguns mítings a on de vegades no hi ha cap sord entre el públic reforcen la idea que l'administració veu sovint l'intèrpret com una figura ornamental i no pas com un ajut indispensable.

“La veritat és que a mi m’han contractat com a intèrpret a molts llocs només perquè faci bonic. Perquè la gent pensi ‘Oh! Que sensible que és aquest polític que té un intèrpret de llengua de signes al costat!’. Quan m’ha passat això, jo sé i sóc conscient que no hi ha cap Persona Sorda allà. Són seminaris o actes públics on queda maco que hi hagi un intèrpret. És una manera de demostrar sensibilitat.”^{xii}

“Jo he fet d’intèrpret en mítings on no hi ha absolutament cap sord entre el públic. Però tu has d’estar allà. I és probable que el polític ni tan sols et dirigeixi la paraula ni et miri per a res a la cara. Però el polític vol l’intèrpret com una manera de dir que està pensant en els sords.”^{xiii}

Reprenent el fil de l’anàlisi i sense criticar més un aspecte de la llei que, de fet, ja ha estat corregit, és interessant veure com el text legal ha estat objecte d’altres millores. En concret en el punt relatiu als mitjans de comunicació (article 14), els legisladors han estat conscients que la norma ha de ser d’aplicació general i no només d’aplicació pels mitjans de *titularitat pública* o amb *caràcter de servei públic* com deia el primer esborrany de l’avantprojecte (article 13 punt 5). Aquest canvi ha de permetre que les televisions privades introdueixin la LS per garantir l’accessibilitat als sords. També pot ser, però, que no hi hagi cap intencionalitat i que el canvi només respongui a una qüestió formal en la redacció, ja que la llei aprovada pel Congrés (article 23) sí que parla de *titularitat pública* o amb *caràcter de servei públic* quan es refereix a les mesures que cal incorporar a la televisió de suport a la comunicació oral.

No es tracta d’embrancar-se aquí en la discussió sobre què s’entén per televisió de servei públic que altres lleis, institucions i organismes autoritzats han concretat molt més. Però, tanmateix és oportú fer una petita digressió per recordar reflexions com les fetes pel “Comitè de savis de RTVE” que va fixar entre una de les funcions del servei públic promoure la integració social per satisfer les necessitats de les minories més desfavorides com les persones discapacitades (Lledó i altres, 2005: p.81-82).

Està clar que quan la llei espanyola de la llengua de signes parla dels mitjans es refereix a la televisió —ja que és obvi que ni la ràdio ni la premsa poden incloure LS— però el fet que faci referència als mitjans en general, ¿qui sap si en un futur pot arribar a tenir alguna incidència dins del magma caòtic, lliure i, en certa manera, llibertari que és avui Internet? De tota manera, quan la llei explicita l’obligació dels mitjans de comunicació a introduir-hi espais signats deixa clar que es farà “en conformitat amb el previst en la seva regulació específica”. Un afegitó que pot donar lloc a certes ambigüitats.

La voluntat que hi ha d’incidir en els operadors privats de televisió no significa, ni de bon tros, que l’esperit de la nova regulació sigui entrar en el sector privat sense miraments. Amb el sector privat la llei és prudent. En altres punts de l’article 14 —els

portals d'Internet o en els Congressos acadèmics— l'imperatiu de prestar serveis de traducció signada és tan sols per les institucions públiques. El mateix passa amb la publicitat, on l'obligació de fer espais accessibles, queda limitada a la publicitat institucional i no a la publicitat comercial. De ben segur, però, que molts sords preferirien entendre els anuncis de productes de consum abans que no, segons quines campanyes institucionals que tants cops adopten un regust més propagandístic que informatiu.

“La publicitat general hauria d'estar subtitulada. Quan estic veient un anunci d'una hamburguesa jo no puc saber si aquella hamburguesa és bona o és dolenta. Si hi haguessin subtítols jo podria avisar els meus fills i dir-los: 'no us cregueu el que diu aquest anunci. Aquesta hamburguesa és dolenta'.”^{xiv}

Fins abans de l'aprovació d'aquest projecte de llei, era notori que les televisions i l'administració no creien en la normalització de la llengua de signes com a vehicle funcional òptim per a informar a la Comunitat Sorda. Els programes televisius existents eren escassíssims. Absolutament exigus. En el futur ja es veurà si la cosa canvia o no. Molt sovint el contrast entre els principis que impulsen els textos legals i la dura realitat televisiva dels sords signants com a televidents fa aflorar moltes contradiccions. La llengua de signes és utilitzada a televisió com una mena de quota social. Pot quedar fins i tot ben recollida en l'articulat de les lleis més avançades, però no s'acaba traduint en una realitat aplicada als mitjans audiovisuals tant públics com privats.

O de vegades —com diuen els intèrprets— les administracions o els operadors televisius no utilitzen la LS amb la voluntat sincera per a comunicar amb efectivitat els sords signants. És com aquella cirereta que un cuiner posa a un pastís per guarnir-lo sense rumiar si aportarà cap aliment bàsic afegit. I si això no fos així, segurament la llei concretaria més quins continguts televisius s'han d'emetre en signes. Però la llei no parla, en cap cas, ni de notícies en signes, ni de debats, ni d'entrevistes, ni de tertúlies, ni de reportatges o documentals, ni de programes d'entreteniment, ni d'esports ni informació de servei bàsic.

No hi ha cap concreció en aquest sentit. Ni tampoc cap concreció d'horaris tot i que canvia molt un programa emès un diumenge al matí que en franges de *prime time*. Algú dirà que en les lleis no és el lloc per detallar, amb tots els pèls i senyals,

qüestions així —i és veritat—, però també és veritat que tampoc hi faria cap nosa, com tampoc hi fa cap nosa que la llei concreti detalls —com si fa— de l'estil que els congressos, els simposis, les jornades i els seminaris promoguts per les administracions públiques han de comptar amb serveis d'interpretació en llengua de signes.

4. Conclusió

El buidatge bibliogràfic i algunes entrevistes fetes constaten que històricament han existit dues maneres diferents d'acostar-se al món de la sordesa: la concepció cultural-identitària (*Visió Clerc*) i la mèdica-protèsica (*Visió Bell*). Tot i que la separació entre aquestes dues sensibilitats en aspectes diversos persisteix, en l'actualitat ja no hi ha una confrontació oberta com als segles XIX i XX entre sords oralistes monolingües i sords signants, com ho prova que fins i tot sords amb implants coclears també utilitzen la comunicació signada.

Els avenços tecnològics lligats a la Societat de la Informació estan afavorint la comunicació dels sords tant si es comuniquen en llengua de signes com amb mètodes de suport a la comunicació oral. Tant per la xarxa d'Internet com per la telefonia mòbil la comunicació és possible amb tot tipus de llenguatges (escrit, signat, visual...) i, per tant, és lògic que de manera molt majoritària els sords busquin els avantatges que suposen aquestes millores tècniques i s'hi aboquin de ple al marge de quin sigui el seu codi comunicatiu preferit en cada situació. En aquest context, és obvi que els investigadors es troben en un ambient cada cop més favorable dins del col·lectiu dels sords per avançar a favor de l'accessibilitat mediàtica. Però, com que la majoria d'investigacions sobre sords i sobre la sordesa no estan realitzades ni per periodistes ni per teòrics de les Ciències de la Comunicació ni per programadors televisius, la recerca que es fa en aquest camp a Catalunya i Espanya està prioritzant altres qüestions socials o educatives.

Tot i que les limitacions del present article impedeixen acabar amb conclusions més afinades, la recerca realitzada permet sostenir com a vàlida la formulació amb què ha arrencat el treball o si més no per plantejar-la com una hipòtesi sòlida que caldria verificar o matisar —i si s'escaigués refutar— a través d'un altre treball de camp més ampli,

—Els investigadors socials que aborden el tema de la sordesa es troben amb un ambient cada cop més propici per superar les divisions històriques que hi ha dins

del col·lectiu dels sords. 'La llei espanyola de la llengua de signes' suposa un intent de conciliació.

Especialment amb l'anàlisi semàntica i amb la lectura atenta de l'articulat de la llei 27/2007 queda palesa la voluntat del legislador de no enfrontar els interessos dels sords signants i dels sords oralistes monolingües. La mostra més evident que el govern espanyol i els grups parlamentaris han volgut aconseguir tothom es pot veure en l'extrema cura que han tingut en el redactat de la llei a l'hora de diferenciar termes com *sords* o *persones amb discapacitat auditiva*.

El fet que la llei 27/2007 sigui per a tots els sords reforça encara més la seva importància històrica a Espanya. Per Catalunya la importància té un element afegit molt particular: la llei també ha reconegut la llengua de signes catalana (LSC), cosa que el 16 de novembre del 2005 no estava tan clar que acabés passant, ja que el Consell de Ministres va aprovar de trametre a les Corts un primer avantprojecte que només reconeixia la llengua de signes espanyola (LSE). La comparació que s'ha fet en aquest article dels dos textos (l'aprovat i l'esborrany) així com tot el relat de la gestació de la llei, especialment en la fase parlamentària, ajuda a clarificar aquest aspecte.

Cal dir, finalment, que la present recerca es va tancar quan a Catalunya des de la Secretaria de Política Lingüística de la Generalitat s'estava impulsant l'*Avantprojecte de llei de regulació i difusió de la llengua de signes catalana*. Tot i que com s'ha dit en aquest article, la llei espanyola és la primera d'aquestes característiques de l'Estat, des de Catalunya es vol emfatitzar que els primers textos legals que regulen la protecció d'una llengua de signes són els estatuts de Catalunya i del País Valencià. I, que la inclusió de la LSC en rang estatutari situa la protecció legal de la llengua de signes a Catalunya al capdavant d'Europa juntament amb Finlàndia i Portugal.

Bibliografia i referències documentals

ALLSOP, L.; KYLE, J. (2008). "Translating the News. A Deaf Translator's Experience". En: KELLETT BIDOLI, C. J.; OCHSE, E. (Eds). *English in International Deaf Communication*. Berna: Peter Lang.

APANSCE. (2007). "Expectatives altes amb les eines necessàries" [editorial]. *L'Espai. Revista de l'Associació de Pares de Nens Sords de Catalunya*, 17, Barcelona: Apansce, juny, p.3.

BOE. (2007). Llei 27/2007, de 23 d'octubre, per la qual es reconeixen les llengües de signes espanyoles i es regulen els mitjans de suport a la comunicació oral de les persones sordes, amb discapacitat auditiva i sordcegues. *Butlletí Oficial de l'Estat*, 255 (24 d'octubre del 2007). Madrid: Corts Generals, p. 43251-43259.

CALVO PRIETO, J.C. (1999). *La sordera: un enfoque socio-familiar*. Salamanca: Amarú.

CENTRE ESPANYOL DEL SUBTITULAT (2004). "Panorama del subtitulado para personas con discapacidad auditiva en España" [en línia]. <http://www.rpd.es/documentos/pdfs_viavilidad_centroespanolsubtitulado/3_panorama_nacional.pdf> [consulta: 10.1.2005].

CICUÉNDEZ, E. (2005). "Los diputados dan la cara". *Faro del Silencio*, 205, Madrid: CNSE, p. 6-13.

CMT. (2000). "Estudio sobre el Servicio Audiovisual de Subtitulación para personas sordas o con pérdidas auditivas en el mercado televisivo español" [en línia]. <<http://www.cmt.es/es/publicaciones/anexos/subtitula.pdf>> [consulta: 5.2.2001]

CORTS GENERALS. (2006). "Celebració de compareixences en la Comissió de Treball i Afers Socials en relació amb el projecte de llei pel qual es reconeix i regula la llengua de signes espanyola". *Diari de sessions*, 573, Madrid: Congrés de Diputats, 10.5.2006. p. 1-43.

DARROW, A. (2006). "Sounds in the Silence: Research on Music and Deafness". *Update: Applications of Research in Music Education* 25, 5: 5-14 [en línia]. <<http://upd.sagepub.com/cgi/reprint/25/1/5>> [consulta: 12.8.2008].

DÍAZ CINTAS, J.; ORERO, P.; REMAEL, A. (Eds.). (2007). *Media for All. Subtitling for the Deaf, Audio Description and Sign Language*. Amsterdam; Nova York: Rodopi Editions.

DÍAZ-ESTÉBANEZ, E.; SALVADOR, M.D.; SERNA, M. J. i altres (1996). *Las personas sordas y su realidad social. Un estudio descriptivo*. Madrid: Ministeri d'Educació i Ciència. Centro de Desarrollo Curricular.

EL MUNDO DE LOS SORDOS. (2006). "Encuesta: ¿el implante coclear es útil?" [en línia]. <<http://www.elmundodelossordos.com.ar/DUPoll/pollResult.asp?id=26>> [consulta: 1.9.2007]

FERNÁNDEZ-VIADER, M.P; PERTUSA-VENTEO, E. (coord.). (2004). *El valor de la mirada: sordera y educación*. Barcelona: Universitat de Barcelona.

—————; SERRAT, J. (2005). "Periodismo para Sordos, Lengua de Signos y Comunidad Sorda. Análisis de contenidos de los sitios web 'Minoría Sorda' y 'DifuSord'. Comparación de los portales con la información televisiva en LS" . *Actas del II Congreso Nacional de Lengua de Signos Española*. Valladolid: CNSE.

FUNDACIÓN VODAFONE ESPAÑA. (2007). *Tic y dependencia. Estudio de opinión*. Madrid: Vodafone.

GRAS, V. (2006). "La comunidad sorda como comunidad lingüística: panorama sociolingüístico de la/s lengua/s de signos en España". Barcelona: Universitat de

Barcelona-Universidad de A Coruña. Departament de Lingüística General. Tesis doctoral.

GUTIÉRREZ CÁCERES, R. (2004). *Como escriben los alumnos sordos*. Archidona (Málaga): Aljibe.

HALLER, B. A. (1991). "Paternalism and protest: the presentation of Deaf Persons in the 'Washington Post' and 'New York Times. 1986-1990'." University of Maryland. Faculty of the Graduate School, Master of Arts. Tesis.

HASH, P. M. (2003). "Teaching instrumental Music to Deaf and Hard of Hearing Students". *Research and Issues in Music Education* 1, 1 [en línia]. <<http://www.stthomas.edu/rimeonline/vol1/hash1.htm>> [consulta: 13.8.2008].

HICKOK, G.; BELLUGI, U.; KLIMA, E. (2001). "El lenguaje de los signos en el cerebro", *Investigación y Ciencia*, 299, Barcelona: Prensa Científica SA, agost, p. 22-30.

INSTITUT UNIVERSITARI D'ESTUDIS EUROPEUS UAB. (2002). *Llibre verd de l'accessibilitat a Espanya. Diagnòstic i bases per a un pla integral de supressió de barreres*. Madrid: Ministeri de Treball i Afers Socials.

JIMÉNEZ, C.; RODRÍGUEZ, A. (Eds.) (2008). *Accesibilidad a los medios audiovisuales para personas con discapacidad, Amadis'07*. Madrid: Real Patronato sobre discapacidad.

KYLE, J.; ALLSOP, L. (1982). *Deaf people and the community: final report to the Nuffield Foundation*. Bristol: Bristol University.

_____ (1997). *Sign on Europe. A Study of Deaf People and Sign Language in the European Union*. Bristol: Bristol University Centre for Deaf Studies.

LABORIT, E. (1995). *El grito de la gaviota*. Barcelona: Seix Barral.

LANE, H. (1984). *The Deaf Experience: Classics in Language and Education*. Cambridge: Harvard University Press.

_____ (2006). *The Deaf Experience: Classics in Language and Education*. Washington: Gallaudet University.

LEAL, C. (2007). "L'experiència d'Apanse: nens bilingües amb implant coclear", *L'Espai. Revista de l'Associació de Pares de Nens Sords de Catalunya*, 17, Barcelona: Apanse, juny, p. 9-12.

LLEDÓ, E. i altres. (2005). *Informe per a la reforma dels mitjans de comunicació de titularitat de l'Estat*. Madrid: Ministeri de la Presidència.

MALAVÉ, P. (2007). "Necesidades informativas de las personas con discapacidad auditiva en España y Puerto Rico. Barreras y problemas que enfrentan las personas con discapacidad auditiva al ver la televisión". Madrid: Universidad Complutense de Madrid. Tesis.

MARCHESI, A. (1998). *El desarrollo cognitivo y lingüístico de los niños sordos. Perspectivas educativas*. Madrid: Alianza Editorial.

- MILLS, C. W. (1992). *La imaginació sociològica*. Barcelona: Herder.
- MORENO RODRÍGUEZ, A. (2002). *La Comunidad Sorda: aspectos psicológicos y sociológicos*. Madrid: Fundación CNSE.
- PARDINA MUNDÓ, J. (1999). "El futuro de la subtítulos para personas sordas o con pérdida auditivas ". *Fiapas*, 68, Madrid: Federación Española de Asociaciones de Padres y Amigos de los Sordos, p. 38-41.
- PEREIRA RODRÍGUEZ, A. (2005). "El subtítulo para sordos: estado de la cuestión en España". *Quaderns, Revista de traducció*, 12. Barcelona: UAB, p. 161-172.
- PÉREZ-UGENA, A; VIZCAINO-LAORGA, R. (2007). "Ulises: un proyecto de intérpretes virtuales para personas sordas en lugares de alto tránsito". En: RUIZ, B.; UTRAY, F. (coords.). *Accesibilidad a los medios audiovisuales para personas sordas con discapacidad AMADIS'06*. Madrid: Real Patronato sobre Discapacidad.
- PERICAY, X. (2006). "El hecho diferencial". *Abc*, Madrid: Grup Vocento, 13.5.2006, pàgines Catalunya.
- PINEDO PEYDRÓ, F.J. (1981). *El sordo y su mundo*. Madrid: CNSE.
- PLANN, S. (2004). *Una minoría silenciosa. La educación sorda en España: 1550-1835*. Madrid: Fundación CNSE.
- RILEY II, C. A. (2005). *Disability and the media. Prescriptions for Change*. Hanover; London: University Press of New England.
- SACKS, O. (1996). *Veig una veu. Viatge al món dels sords*. Barcelona: Proa.
- SECRETARIA D'ESTAT DE SERVEIS SOCIALS, FAMÍLIES I DISCAPACITAT (2005). "Esborrany de l'avantprojecte de llei pel qual es reconeix la llengua de signes espanyola i es regula el dret al seu aprenentatge, coneixement i ús, i s'estableixin i garanteixen els mitjans de suport a la comunicació oral de les persones sordes, amb discapacitat auditiva i sordcegues". Madrid: Ministeri de Treball i Afers Socials.
- SERRAT, J. (2008). "Les televisions generalistes i la xarxa comunicativa dels sords que s'expressen en Llengua de Signes Catalana en el context previ a l'arribada de la TDT". Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, Facultat de Ciències de la Comunicació. Treball de recerca no publicat.
- SIETEIGLESIAS, E.S. (2007). "Los sordos se hacen oír". *La Razón*, Madrid: Audiovisual Española SA, 22.7.2007.
- STERNBERG, M.L.A. (1963). "A study of some factors influencing the use of mass communication media among deaf college students". The American University Faculty of the College of Arts and Sciences, Master of Arts. Tesis.
- STOKOE, W. C. (1960). *Sign Language Structure*. Silver Springs (EUA): Linstok Press.
- STONE. C. (2007). "Deaf access for Deaf people: the translation of the television news from English into British Sign Language". En: DÍAZ CINTAS, J.; ORERO, P.; REMAEL, A. (Eds.). *Media for All. Subtitling for the Deaf, Audio Description and Sign Language*. Amsterdam; Nueva York: Rodopi Editions.

STORCH DE GRACIA Y ASENSIO, J.G. (1998). "Acerca del derecho de las personas sordas a una televisión accesible". *La ley. Revista jurídica española de doctrina, jurisprudencia y bibliografía*, 4, Madrid: Disley SA, p. 1427-1436.

(2004). "Las teorías de Harlan Lane sobre la identidad sorda, oscuras remembranzas del nazismo en estado puro". En: *El País* citat per *Voces en el silencio*, 21.12.2004 [en línia]. <<http://www.vocesenelsilencio.org/modules.php?name=News&file=article&sid=1264> > [consulta 20.6.2007].

TAAVILA, P. (2008) (Eds). *Moon on the Meadow*. Washington: Gallaudet University Press.

THOMPSON, E. (2008). *Day by Day. The Chronicles of a Hard of Hearing Reporter*. Washington: Gallaudet University Press.

TUCHMAN, G . (1983). *La producción de la noticia. Estudio sobre la construcción de la realidad*. Barcelona: Gustavo Gili.

VALERIA HERRERA, F. (2003). "Desarrollo de habilidades lectoras en sujetos sordos signantes, a partir del uso de códigos dactílicos". Madrid: Universidad Complutense de Madrid. Facultad de Psicología Departamento de Psicología Básica II (Procesos Cognitivos). Tesis doctoral.

WATZLAWICK, P. (1981). *¿Es real la realidad? Confusión-Desinformación-Comunicación*. Barcelona: Herder.

NOTES

ⁱ Com que la premsa es va fer ressò de la celebració del Congrés amb versions coincidents resulta innecessari referenciar-ne la font dins d'un text escrit com a resum genèric i no com a citació textual. En qualsevol cas, *la declaració d'Atenes* o conclusió del Congrés era també consultable en línia [02.01.2009] de manera literal a: <<http://sid.usal.es/mostrarficha.asp?ID=12059&Fichero=1.1> >

ⁱⁱ S'entén per *Causa Sorda* el conjunt de reivindicacions dels sords signants per aconseguir una societat sense barreres de comunicació i amb respecte a la seva diferència també des d'un punt de vista antropològic allunyada de posicions clíniques. Els defensors d'aquesta concepció es consideren membres de la *Comunitat Sorda* o d'una de les comunitats sordes que hi ha arreu del món. Així mateix sovint s'autodefineixen com a persones que pertanyen a una minoria cultural amb una història, una tradició, una llengua i sobretot per la visió sociocultural que tenen de la seva diferència sensorial. No tots els sords s'identifiquen amb la Comunitat Sorda.

ⁱⁱⁱ El nordamericà d'origen escocès Alexander Graham Bell (1847-1922) és conegut per ser l'inventor del telèfon. El seu interès per investigar la propagació i el comportament del so va venir motivat per l'esforç per millorar la capacitat acústica dels sords. Era contrari, però, a l'ús

---

de la llengua de signes en l'aprenentatge dels sords i en va promoure la seva prohibició. El francès Laurent Clerc (1785-1869) és una de les figures més mitificades dels sords signants. Va ser qui va introduir, el 1817 juntament amb Thomas Gallaudet, la Llengua de Signes com a instrument d'escolarització per sords als Estats Units.

^{iv} Entrevista personal a Conxita Leal, presidenta d'Apanisce (Associació de Pares de Nens Sords de Catalunya), realitzada el 16 de setembre del 2005 a Valladolid.

^v En aquest article s'ha optat per traduir al català totes les citacions que siguin en altres llengües (castellà o anglès). La traducció al català és de Jordi Serrat.

^{vi} A Espanya existeixen dues llengües de signes (LS), la Llengua de Signes Espanyola (LSE) i la Llengua de Signes Catalana (LSC).

^{vii} En aquest apartat de la recerca es compara el primer esborrany de l'avantprojecte de llei de la LS fet pel Ministeri de Treball i Afers Socials (Secretaria d'Estat de Serveis Socials Famílies i Discapacitat, 2005) amb el projecte de llei aprovat pel Congrés de Diputats (BOE, 2007).

^{viii} Entrevista personal amb María José de Aristizábal, directora del programa *En Otras Palabras*, de TVE, celebrada a Madrid el 19 de setembre del 2006.

^{ix} L'acrònim Cermi fa referència a *Minusvàlids*, quan s'utilitzava aquest terme en comptes de *persones amb discapacitat*.

^x Entrevista a Amparo Valcarce, secretària d'Estat de Serveis Socials, Famílies i Discapacitat, realitzada a través del correu electrònic mitjançant un qüestionari enviat prèviament. Les respostes van ser rebudes el 4 de maig del 2007 quan faltaven poc menys de dos mesos per aprovar la llei de la LS.

^{xi} En aquest apartat de la recerca es compara el primer esborrany de l'avantprojecte de llei de la LS fet pel Ministeri de Treball i Afers Socials (Secretaria d'Estat de Serveis Socials Famílies i Discapacitat, 2005) amb el projecte de llei aprovat pel Congrés de Diputats (BOE, 2007).

^{xii} Entrevista personal amb la intèrpret de Llengua de Signes Esther de los Santos Rodríguez celebrada a Valladolid el 16 de setembre del 2005

^{xiii} Entrevista personal amb la intèrpret de Llengua de Signes Helena Collado celebrada a Valladolid el 17 de setembre del 2005

^{xiv} Entrevista personal a una dona sorda adulta realitzada el 15 de juliol del 2005 a Barcelona. Per respecte a la privacitat, no es revela la identitat de la persona entrevistada.